

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти
Кафедра маркетингу, менеджменту та управління бізнесом

НАСКРІЗНА ПРОГРАМА ПРАКТИКИ

Галузь знань 07 Управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма Маркетинг

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Розробники програми:

О. В. Гарматюк, ст. викладач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

О. А. Дем'янишина, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, заступник директора з практики і стажувань студентів;

Н. В. Білошкурська, к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Н. О. Пачева, к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

С. О. Ренський, директор ПрАТ «Технолог»

К. І. Гулковська, здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Наскрізна програма практики розглянута і схвалена на засіданні кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом

Протокол № 12 від «19» травня 2023 року.

Завідувач кафедри _____ (Світлана ПОДЗІГУН)

Обговорена та рекомендована до затвердження на засіданні науково-методичної комісії інституту

Протокол № 9 від «25» травня 2023 року.

Голова науково-методичної комісії

інституту _____ (Наталія ПАЧЕВА)

Наскрізна програма практики затверджена на засіданні навчально-методичної ради університету

Протокол № 6 від «21» червня 2023 року.

Голова навчально-методичної ради

університету _____ (Валентина РОЗГОН)

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Місце практик в професійній підготовці здобувача вищої освіти

Згідно з положенням «Про проведення практики здобувачів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 08.04.1993 р., практика є невід'ємною складовою процесу підготовки фахівців у ЗВО і проводиться на оснащених відповідним чином базах навчальних закладів, а також на сучасних підприємствах і в організаціях різних галузей економіки, освіти, охорони здоров'я, культури, торгівлі і державного управління.

Практика здобувачів у цілісному навчально-виховному процесі спрямована на:

- оволодіння різноманітними видами професійної діяльності;
- отримання особистого досвіду роботи у різних професійних ролях;
- самовдосконалення у професійній майстерності.

Наскрізна програма практик складається на підставі освітньо-професійної програми, Закону України «Про освіту» (прийнятий від 05.09.2017р.), «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом МОН України від 8 квітня 1993 р. №93», Положення «Про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» (затвердженого на засіданні вченої ради 25 жовтня 2022 року, протокол №4), Положення «Про організацію практик в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини» (денної та заочної форм навчання) (затвердженого на засіданні вченої ради 26 січня 2021 року, протокол №10), Положення про дистанційне навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини (затвердженого на засіданні вченої ради 25 червня 2019 року, протокол №16), Регламенту організації практики здобувачів вищої освіти Навчально-наукового інституту економіки та бізнес-освіти у дистанційному режимі (затвердженого на засіданні вченої ради інституту 25 вересня 2020 року, протокол №2) та Завдань програм практик до умов реалізації дистанційного навчання (затвердженого на засіданні вченої ради інституту 15 лютого 2022 року, протокол №10).

Наскрізна програма практики здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 075 Маркетинг – це основний навчально-методичний документ, що визначає концептуальні засади практичної підготовки фахівця певного освітнього рівня відповідно до освітніх програм підготовки здобувачів вищої освіти, регламентує послідовність, тривалість різних видів практики відповідно до навчального плану, визначає мету, завдання та місце кожного виду практики у структурно-логічній схемі підготовки фахівця. Програми переглядаються та доопрацьовуються за участю роботодавців відповідної галузі не рідше, ніж один раз на п'ять років.

Види та обсяги практик визначаються освітніми програмами підготовки здобувачів вищої освіти та відображаються у навчальних планах і графіках освітнього процесу.

У навчальних планах наводиться перелік усіх видів практик, їх форми, тривалість та терміни проведення.

Основна мета наскрізної програми полягає у чіткому плануванні та регламентуванні всієї діяльності здобувачів вищої освіти і керівників практик протягом того періоду освітнього процесу, що проводиться на базі практики. Вона забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практик, їх системність, неперервність і послідовність навчання здобувачів вищої освіти.

1.2. Мета практичної підготовки

Оволодіння здобувачами сучасними методами, формами організації та засобами праці в галузі їх майбутньої професії, формування уявлення про маркетингову діяльність на підприємстві у сучасних умовах ринку, про професійну приналежність, отримання практичних навиків роботи по своїй майбутній професії, вивчення виробничо-господарської діяльності підприємства, роботи служб і підрозділів, особливо служби маркетингу, набуття практичних навичок у вирішенні організаційно-управлінських завдань, закріплення теоретичних знань, отриманих ними під час навчання, набуття й удосконалення компетентностей, визначених відповідною освітньо-професійною програмою.

1.3. Завдання практичної підготовки

- оволодіння сучасними методами комплексного маркетингового аналізу діяльності підприємства та його підрозділів;
- оволодіння методами діагностики конкурентного середовища підприємства; –формування у майбутніх фахівців умінь та навичок розробки окремих розділів маркетингового планування діяльності підприємства;
- формування на базі одержаних у навчальному закладі знань професійних умінь, навичок, необхідних для прийняття самостійних рішень;
- формування навичок розробки маркетингових стратегій підприємства;
- систематичне оновлення та творче застосування набутих знань у практичній діяльності при вирішенні завдань, які постають при реалізації ключових функцій маркетингового аналізу та діяльності підприємства

1.4. Компетентності здобувача вищої освіти

Програма передбачає планове, поетапне засвоєння здобувачами практичних і професійних навичок і застосування у реальних умовах теоретичних знань, отриманих під час вивчення дисциплін з циклів загальної та професійної підготовки за спеціальністю 075 Маркетинг.

Освітня програма підготовки здобувачів вищої освіти першого рівня вищої освіти за спеціальністю 075 Маркетинг передбачає набуття таких фахових компетентностей:

1. Здатність логічно і послідовно відтворювати отримані знання предметної області маркетингу.
2. Здатність критично аналізувати й узагальнювати положення предметної області сучасного маркетингу.
3. Здатність використовувати теоретичні положення маркетингу для інтерпретації та прогнозування явищ і процесів у маркетинговому середовищі.
4. Здатність коректно застосовувати методи, прийоми та інструменти маркетингу.
5. Здатність використовувати маркетингові інформаційні системи в

ухваленні маркетингових рішень і розробляти рекомендації щодо підвищення їх ефективності.

6. Здатність обґрунтовувати, презентувати і впроваджувати результати досліджень у сфері маркетингу.

II. Види та терміни проходження практик

Навчальними планами підготовки здобувачів вищої освіти початкового рівня за освітньо-професійною програмою «Маркетинг» передбачаються вказані види практик (Таблиця 1).

Таблиця 1

Форма навчання	Курс	Вид практики	Форма контролю
денна	II	Навчальна практика	диференційований залік
	III	Виробнича практика	екзамен
	IV	Виробнича практика	екзамен
заочна	II	Навчальна практика	диференційований залік
	III	Виробнича практика	екзамен
	IV	Виробнича практика	екзамен

Тривалість кожного з видів практики регламентується відповідним графіком навчального процесу.

III. Бази проведення практик

Практика проводиться на базах практик, які відповідають вимогам практик.

Базами практик можуть бути сучасні підприємства (організації, установи) різних галузей міського господарства, науки, освіти, торгівлі, державного управління, аграрної сфери, фінансово-кредитні установи і організації, що мають необхідну матеріальну базу та кваліфіковані кадри.

Місця і бази практики визначаються договорами, що укладаються університетом і підприємствами (організаціями, установами), умовами контрактів, заявками підприємств, організацій, власним вибором місця практики здобувачем вищої освіти. За відсутності договору на проведення практики студент може проходити практику на підприємстві, якщо університетом буде

отримано клопотання з проханням направити його саме на це підприємство в терміни практики.

При підготовці фахівців за цільовими договорами з підприємствами (організаціями), бази практики передбачаються в цих договорах. У тих випадках, коли підготовка фахівців здійснюється за заявами фізичних осіб, бази практики забезпечуються інститутом або цими особами, що визначаються умовами договору.

З базами практики університет завчасно укладає договори на її проведення за відповідною формою. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами та визначається на період конкретного виду практики або до п'яти років.

Здобувачі вищої освіти мають право самостійно за узгодженням з кафедрою фінансів, обліку та економічної безпеки, адміністрацією інституту добирати для себе місце проходження практики і пропонувати його для використання. У цьому випадку здобувач вищої освіти повинен подати на їх розгляд клопотання від бази практики за 2 тижні до початку проходження практики. Клопотання зберігаються до завершення навчального року у керівника практик по НН інституту економіки та бізнес-освіти.

Підприємства (організації, установи), які використовуються як бази практики, повинні відповідати таким вимогам:

- наявність структур, що відповідають спеціальності, за якою здійснюється підготовка фахівців в Університеті;
- забезпечення кваліфікованого керівництва практикою здобувачів вищої освіти;
- надання здобувачам вищої освіти на час практики можливості працювати на штатних посадах, робота на яких відповідає програмі практики (за наявності відповідних вакансій);
- надання здобувачам вищої освіти права користуватися документацією, необхідною для виконання програми практики, з урахуванням політики конфіденційності підприємства;

- можливість наступного працевлаштування випускників Університету (на загальних підставах при наявності вакансій).

При підготовці спеціалістів за цільовими договорами з підприємствами (організаціями, установами), бази практики передбачаються в цих договорах. В тих випадках, коли підготовка спеціалістів здійснюється за заявами фізичних осіб, бази практики забезпечуються інститутом або цими особами, що визначаються умовами договору.

IV. Організація практики

Відповідальність за організацію, проведення і контроль практики на кафедрі фінансів, обліку та економічної безпеки покладається на гаранта освітньої програми, завідувача кафедри, групового керівника.

Навчально-методичне керівництво і проведення окремих видів практики, а також зв'язок із базами практик контролює гарант освітньої програми.

Керівниками практик призначаються фахівці з числа провідних викладачів кафедри.

До керівництва виробничою практикою здобувачів вищої освіти залучаються досвідчені викладачі кафедри, які брали безпосередню участь у виробничому процесі, де проводиться практика.

Організаційні питання практики, її хід і підсумки періодично обговорюються на засіданнях кафедри.

У разі настання обставин, які унеможливають відвідування баз практик, відповідно до рішення вченої ради інституту, наказу ректора, практика відбувається дистанційно.

Дистанційна форма проведення практик під час обставин, які унеможливають відвідування закладів освіти та баз практик, проводиться шляхом взаємодії між суб'єктами дистанційного проходження практик (здобувачі вищої освіти, керівники від закладу вищої освіти, керівники від баз практик), під час якої учасники одночасно спілкуються за допомогою аудіо-, відео конференції та (або) можуть використовувати спеціальні електронні освітні ресурси

(платформи, програмне забезпечення) на базі інформаційно- комунікаційних (цифрових) технологій для організації дистанційного виконання

завдань програм практик та контролю за їх дотриманням через мережу Інтернет.

У рамках проходження практики в дистанційному режимі, офіційними є канали зв'язку зі студентами та керівниками практик: Viber, Google Meet, Zoom, Skype, електронна пошта, тощо.

Практична підготовка здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в умовах, які унеможливають відвідування закладу освіти та баз практик, здійснюється відповідно до розроблених в інституті та розміщених на сайті Завдань програм практик до умов реалізації дистанційного навчання.

Груповий керівник:

- перед початком практики забезпечує необхідною документацією з практики керівників баз практик, здобувачів вищої освіти;
- проводить інструктаж з техніки безпеки і охорони праці та контролює умови праці здобувачів вищої освіти;
- повідомляє здобувачів вищої освіти про порядок звітності з практики;
- у перший день практики разом з адміністрацією від бази практики закріплює здобувачів вищої освіти за місцем проходження практики;
- проводить засідання з академічною групою здобувачів вищої освіти щодо питань організації і проведення практики;
- надає практикантам консультації щодо виконання програми практики;
- бере участь у проведенні загального підсумку з практики; разом з керівником практики по інституту оцінює роботу здобувача вищої освіти;
- після завершення навчальної практики на основі звітів керівників від бази практики, аналізу документації, подану здобувачами вищої освіти, складає письмовий звіт про хід, результати практики із зауваженнями і пропозиціями щодо подальшого вдосконалення та організації її проведення завідувачу кафедри та керівнику практики інституту.

Перед початком практики здобувач вищої освіти має отримати на кафедрі

направлення на практику та програму практики.

Безпосередніми керівниками практики від бази практики є їх працівники. Вони здійснюють методичне керівництво практикою відповідно до затвердженої програми.

Керівник від бази практики несе відповідальність за організацію роботи практикантів на своїй ділянці роботи, перевіряє зміст записів про виконану роботу, оцінює правильність та своєчасність її виконання. Протягом практики здобувачі працюють над складанням звіту та матеріалів практики. Після закінчення практики керівник від бази практики перевіряє правильність оформлення практикантом письмового звіту та матеріалів практики (теоретичну та практичну частину), складає відгук (при навчальній практиці) або характеристику (при виробничій практиці) на кожного практиканта щодо результатів практичного навчання за всіма розділами орієнтовного тематичного плану, відзначає творчі можливості, активність, ініціативу здобувача-практиканта.

Відгук та характеристика розглядається та затверджується керівником підприємства (установи, організації).

В обов'язки практиканта входить: дотримання дисципліни праці, техніки безпеки і розпорядку робочого дня, прийнятих в даній організації, виконання завдань, підготовленого і затвердженого керівниками від кафедри і підприємства.

Здобувачі вищої освіти у період організації і проходження практики зобов'язані:

- за тиждень до початку практики прослухати лекцію з охорони життя і безпеки, виробничої гігієни та санітарії;
- до початку практики одержати від групового керівника практики консультації щодо оформлення необхідних документів;
- своєчасно прибути на базу практики;
- у повному обсязі виконати всі завдання, передбачені програмою практики і вказівками її керівників;
- вивчити і суворо дотримуватись правил охорони праці, техніки безпеки і

виробничої санітарії;

- у випадку відсутності або запізнення повідомляти про це групового керівника, пояснювати причину відсутності або запізнення, надавати необхідні документи, що засвідчують причину відсутності (довідку про хворобу тощо);

- відвідувати консультації, методичні наради, які проводить керівник з практики;

- у встановлений термін здавати звіт та матеріали практики.

Здобувачі вищої освіти мають право:

- звертатися до керівників практики університету, адміністрації баз практик з усіх питань, що виникають у процесі проходження здобувачами вищої освіти практики;

- користуватися матеріальною базою, кабінетами та навчально-методичним забезпеченням, використовувати технічну, інформаційно-методичну та іншу документацію, необхідну для виконання програми практики.

V. Підведення підсумків практики

Після закінчення терміну практики здобувачі вищої освіти звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Документація з практики, визначена робочою програмою практики, подається здобувачами вищої освіти на кафедру для перевірки упродовж трьох днів після закінчення практики.

Загальна оцінка за практику вноситься в заліково-екзаменаційну відомість та залікову книжку за підписом керівника після перевірки робочої документації та захисту звіту.

Захист практик відбувається в формі короткої доповіді здобувача вищої освіти, керівника з наступним обговоренням комісії. Оцінювання практики здобувачів вищої освіти відбувається згідно шкали оцінювання ESTS. Оцінка за проходження практики здобувачів вищої освіти відбувається згідно критеріїв.

При оцінюванні результатів практики враховуються такі показники: мотивація здобувача, дисциплінованість і відповідальне ставлення до виконання завдань практики; індивідуальні особливості здобувача – упевненість,

урівноваженість, відкритість, готовність прийти на допомогу, комунікабельність, стиль спілкування, готовність до обговорення проблем, що виникають, до критичного самоаналізу власної діяльності, до сприйняття критики, толерантність; якість оформлення документації з практики, своєчасність здачі документації.

Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
	прописом	цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре		75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно		60-68
FХ	Незадовільно	2	35-59
F	Незадовільно		1-34

У цілому якісно виконаний звіт, матеріали практики та захист оцінюється маскимально 100 балами. Кількість балів знімається за порушення вимог.

Критерії оцінки діяльності здобувачів вищої освіти під час практики

90 – 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: робота за програмою практики здійснена практикантом на високому рівні; практикант проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи, знає і вміє застосовувати у практичній діяльності сучасні технології і нові інформаційні засоби, користується повагою та авторитетом серед колективу бази практики, методистів, керівників практики; здав у визначений термін документацію, оформлену на високому рівні.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики здобувачем вищої освіти проведена на достатньому рівні; були допущені незначні помилки у період проходження практики, але були самостійно виправлені; практикант не допускав недисциплінованості, байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його діяльність добре відзивалися в колективі, в якому він перебував у період проходження практики; подав у

визначений термін правильно оформлену документацію.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на достатньому рівні; практикант допускав незначні помилки при виконанні завдань практики, проте не завжди міг самостійно їх виправити або пояснити у процесі аналізу; у ході практики був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи, одержав добрі відгуки колективу бази практики, методистів, керівника; подав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і виправлення за вказівкою групового керівника практики.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на задовільному рівні; здобувач вищої освіти проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності практиканта у період проходження практики одержала позитивні відгуки; із невеликим запізнення подав документацію.

60 – 68 балів – E («задовільно») ставиться здобувачу вищої освіти в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні; проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності на базі практики практиканта з боку керівників практики – «задовільна»; подав невчасно документацію, яка потребує доповнень і виправлень.

35 – 59 балів – FX («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі практиканта. Роботу, передбачену програмою з практики, виконав на низькому професійному рівні, допускав помилки, пов'язані зі знанням теоретичного матеріалу та виконанням практичних завдань. Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних умов може повторно пройти практику і отримати позитивну оцінку. Подав документацію з великим запізненням, допустив значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Практикант не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику.

Здобувачі вищої освіти, які навчаються за індивідуальним графіком, працюють за фахом і місце роботи яких відповідає вимогам програми практик, подають витяг з трудової книжки (або ксерокопію трудової книжки, завірену керівником установи), довідку з місця роботи (якщо він працює за сумісництвом), характеристику та звіт.

Здобувачі вищої освіти, які не пройшли практику або частину практики з поважних причин, мають право на її продовження у вільний від навчання час при наявності відповідних документів.

Здобувач вищої освіти, який отримав незадовільну оцінку з практики, відраховується з університету.

Матеріали практики зберігаються на кафедрі маркетингу, менеджменту та управління бізнесом до завершення навчального року, що визначено наскрізною програмою, а звіт здобувача вищої освіти – 3 роки.

Підсумки практики обговорюються на засіданнях кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом, а загальні підсумки практики підводяться на вчених радах інституту.

VI. Зміст практики за видами НАВЧАЛЬНА ПРАКТИКА

6.1.1. Мета практики

Мета навчальної практики – становлення першооснов професійної культури і компетентності майбутніх маркетологів та оволодіння здобувачами прийомами і методами отримання економічної інформації про діяльність підприємств та організацій. Програма практики орієнтована на підготовку спеціалістів з маркетингу для роботи в установах і на підприємствах з різною формою власності.

Під час навчальної практики здобувачі ознайомлюються з кваліфікаційними вимогами до фахівців за вибраною спеціальністю, основними видами, завданнями та змістом діяльності.

6.1.2. Завдання практики

- загальне ознайомлення з підприємством, організацією;
 - визначення місця маркетинголога у розвитку ринку товарів і послуг та підвищення ефективності діяльності підприємства;
 - ознайомлення здобувачів із професійними вимогами до фахівця-маркетинголога, необхідними для нього практичними вміннями та навичками;
- застосування новітніх інноваційних і комп'ютерних технологій та методів активізації навчання у підготовці фахівців-маркетингологів;
- в режимі виробничих екскурсій ознайомлення здобувачів з виробничо-комерційною діяльністю підприємств різних видів економічної діяльності та форм власності, з діяльністю їх маркетингових служб, з основами логістичної діяльності підприємства.

6.1.3. Зміст діяльності здобувачів вищої освіти

Навчальна практика є практикою професійного спрямування, а саме – основою уявлення про майбутню професію, вивчення професійних функцій майбутніх маркетингологів у різних сферах економічної діяльності.

Практика проводиться в декілька етапів.

На першому етапі здійснюється знайомлення з концепцією та системою маркетингових теорій. Вивчаються основні функції, склад, рівні маркетингової системи; основні теоретичні положення: теорії життєвого циклу продукту, теорії сегментування ринку, теорії кристалізації ринку; розробка мультиатрибутивної моделі продукту (товару, послуги); вивчення дислокації та потоків покупців торговельних мереж.

На другому етапі відбувається вивчення структури організації, де проводиться практика, його мети і основних завдань, організаційних засад діяльності, нормативно-правової документації, на якій ґрунтується його діяльність. На даному етапі здобувач ознайомлюється із навичками проведення маркетингових досліджень у внутрішньому та зовнішньому середовищі організації; проведення аналізу та розробки товарної політики підприємства. Здобувач вчиться аналізувати та розробляти програму збутової політики

підприємства; проводити аналіз та вибір найбільш вигідних посередників для каналів розподілу; використовувати теоретичні знання в процесі аналізу та розробки цінової політики підприємства; розробляти та вносити зміни до маркетингової стратегії підприємства.

На третьому етапі здобувач-здобувач повинен зосередитися на вивченні основних функцій, професійних вимог до менеджера (маркетолога, підприємця) як працівника підприємства, де проводиться практика, знань, умінь, професійних функцій, особистісних характеристик, а також вимог до культурного та етичного рівня працівника. Для цього окрім ознайомлення з професійною діяльністю на практиці, здобувачі ознайомлюються з типовими посадовими інструкціями для посад адміністративного фахового спрямування.

На четвертому етапі відбувається самостійна робота здобувачів під час реалізації того чи іншого конкретного завдання.

На п'ятому, заключному, етапі здобувачі підводять підсумки проходження практики з обов'язковим написанням письмового звіту практики.

Екскурсії під час практики проводяться з метою надбання здобувачами найбільш повної уяви про базу практики, її структуру, взаємодію її окремих підрозділів, діючу систему управління. Екскурсії здійснюються на основні виробничі дільниці, складські та транспортні господарства, галузеві виставки за тематикою дослідження, на провідні підприємства галузі.

Практика повинна проходити згідно з програмою та календарно-тематичним планом під керівництвом керівників від бази практики та університету. Кожен день на практиці ведеться щоденник, в якому записується послідовність виконаних робіт. Робота повинна виконуватися здобувачем переважно самостійно. Кожну операцію потрібно прослідкувати від початку виникнення та до її завершення.

6.1.4. Форми звітності здобувачів вищої освіти про практику

Після закінчення терміну навчальної практики, здобувачі звітують про виконання програми та індивідуального завдання. Звіт має відображати результати теоретичної та практичної діяльності здобувача впродовж навчальної

практики. Звіт про проходження практики оформлюється кожним здобувачем окремо з такими структурними елементами:

- титульний аркуш;
- вступ (містить об'єкт, предмет, завдання і мету практики);
- оформлений щоденник практики;
- індивідуальний план-графік навчальної практики;
- звіт з практики;
- відгук.

6.1.5. Норми/Критерії оцінювання роботи здобувачів вищої освіти під час практики

У цілому якісно виконаний звіт з практики оцінюється маскимально 100 балами. Кількість балів знімається за порушення вимог:

1. Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
	прописом	цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре	4	75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно	3	60-68
FX	Незадовільно	2	35-59
F	Незадовільно	2	1-34

Критерії оцінки діяльності здобувачів вищої освіти під час практики

90 – 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: робота за програмою практики здійснена здобувачем на високому рівні; здобувач проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи, знає і вміє застосовувати у практичній діяльності сучасні технології і нові інформаційні засоби, користується повагою та авторитетом серед колективу бази практики, методистів, керівників практики; здав у визначений термін документацію, оформлену на високому рівні.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики здобувачем вищої освіти проведена на достатньому рівні;

були допущені незначні помилки у період проходження практики, але були самостійно виправлені; здобувач не допускав недисциплінованості,

байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його діяльність добре відзивалися в колективі, в якому він перебував у період проходження практики; подав у визначений термін правильно оформлену документацію.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на достатньому рівні; здобувач допускав незначні помилки при виконанні завдань практики, проте не завжди міг самостійно їх виправити або пояснити у процесі аналізу; у ході практики був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи, одержав добрі відгуки колективу бази практики, методистів, керівника; подав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і виправлення за вказівкою групового керівника практики.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на задовільному рівні; здобувач вищої освіти проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності здобувача у період проходження практики одержала позитивні відгуки; із невеликим запізнення подав документацію.

60 – 68 балів – E («задовільно») ставиться здобувачу вищої освіти в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні; проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності на базі практики здобувача з боку керівників практики – «задовільна»; подав невчасно документацію, яка потребує доповнень і виправлень.

35 – 59 балів – FX («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі здобувача. Роботу, передбачену програмою з практики, виконав на низькому професійному рівні, допускав помилки, пов'язані зі знанням теоретичного матеріалу та виконанням практичних завдань. Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних

умов може повторно пройти практику і отримати позитивну оцінку. Подав документацію з великим запізненням, допустив значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Здобувач не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику.

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА

6.2.1. Мета практики

Метою виробничої практики є закріплення теоретичних знань щодо економічного механізму функціонування підприємств, що застосовують маркетингову концепцію управління, та оволодіння практичними вміннями і навичками майбутньої професії.

6.2.2. Завдання практики

Відповідно до мети визначено такі завдання практики:

- вивчення основних паспортних даних підприємства, його організаційної структури;
- оцінка макро- і мікросередовища підприємства;
- закріплення, систематизація та поглиблення фахових знань, набуття професійних умінь і навичок;
- розвиток вмінь аналізувати конкретні виробничі ситуації і приймати рішення;
- оцінка маркетингової політики підприємства та її виконання;
- аналіз економічної ефективності використання ресурсів юридичної особи-бази практики;
- аналіз фінансового стану підприємства;
- аналіз системи показників рентабельності діяльності юридичної особи;
- аналіз чинників, що вплинули на економічну ефективність діяльності підприємства;
- збір інформації за темою науково-дослідної роботи і виконання індивідуального завдання наукового керівника;
- своєчасна підготовка звіту з практики та його захист.

При складанні звіту з практики здобувач повинен знати основні теоретичні питання програми і володіти набутими практичними навичками.

Практика передбачає безперервність та послідовність її проведення при одержанні необхідного та достатнього обсягу практичних знань і умінь майбутнього бакалавра.

6.2.3. Зміст діяльності здобувачів вищої освіти

Зміст основних організаційних етапів виробничої практики (III курс):

Ознайомлення з підприємством та складання календарного плану проходження практики.

Ознайомлення з базою практики (бесіди з адміністрацією, спеціалістами).
Складання індивідуального плану роботи на час проходження практики.
Проходження інструктажу по техніці безпеки.

Здобувач складає звіт про практику, у якому висвітлює виконану роботу. Цей звіт повинен містити найповнішу, але лаконічну характеристику самостійної роботи здобувача. Переказ у звіті матеріалів, що викладені в інструкціях, навчальних посібниках і лекціях, не допускається.

Звіт про виконану роботу здобувач складає у відповідній послідовності за розділами, що передбачені змістом практики.

У основній частині звіту показуються дані, отримані відповідно до завдань календарного плану проходження виробничої практики:

1) характеристика підприємства:

– охарактеризувати організаційну структуру управління підприємства, його юридичний статус, форму власності;

– дати коротку характеристику видам господарської діяльності підприємства;

– проаналізувати динаміку основних показників фінансово- господарської діяльності підприємства за останні три роки (обсяги реалізації, доходи, витрати, прибутки, рентабельність та ін.);

– проаналізувати організацію маркетингової діяльності підприємства;

- визначити структурні підрозділи, які виконують функції маркетингу;
- перерахувати види діяльності, що направлені на реалізацію функцій маркетингу, які здійснюються на підприємстві;
- якщо на підприємстві існує служба маркетингу, привести її структуру і дати її розгорнуту характеристику;

2) дослідження маркетингового макросередовища підприємства.

У рамках дослідження визначити й дати характеристику основних груп факторів маркетингового макросередовища, в умовах якого функціонує підприємство (економічних, соціально-культурних, політико-правових, технологічних, природно-географічних). Вивчити вплив цих факторів на діяльність підприємства.

3) дослідження маркетингового мікросередовища підприємства.

У рамках дослідження маркетингового мікросередовища визначити й дати характеристику основних чинників безпосереднього оточення підприємства (споживачі, конкуренти, постачальники, маркетингові посередники, контактні аудиторії).

4) аналіз маркетингової товарної політики та оцінка конкурентоспроможності товару підприємства:

- дати характеристику товарів/послуг, які виробляються/надаються підприємством;
- визначити основні показники товарної номенклатури (ширина, глибина, насиченість, гармонійність);
- дослідити зміни асортименту підприємства за три роки;
- визначити обсяги та проаналізувати структуру реалізації продукції підприємства у розрізі асортиментних груп у динаміці за три роки;
- визначити та дати характеристику товарних стратегій, які застосовуються підприємством;
- навести графічну інтерпретацію життєвого циклу конкретного товару підприємства, дати характеристику маркетингової діяльності на різних етапах життєвого циклу;

- дати оцінку конкурентоспроможності конкретного товару підприємства у порівнянні з товарами-конкурентами, визначити його конкурентні переваги;
- зазначити маркетингові засоби, які використовує підприємство щодо підвищення рівня конкурентоспроможності своїх товарів на ринку.

5) аналіз маркетингової цінової політики підприємства:

- визначити особливості процесу ціноутворення на підприємстві;
- визначити базові чинники, що впливають на формування цілей маркетингової цінової стратегії підприємства;
- визначити та дати характеристику цінових стратегій, які застосовуються підприємством;
- визначити та дати характеристику методів ціноутворення, які використовуються у формуванні стратегічного й тактичного напрямів цінової політики підприємства;
- розглянути приклад установавання ціни на конкретний товар підприємства;
- визначити основні види цін, що використовуються підприємством на ринку;
- охарактеризувати умови оплати за товари чи послуги підприємства;
- дати характеристику існуючої на підприємстві системи знижок та надбавок.

б) аналіз маркетингової політики розподілу підприємства:

- визначити маркетингові канали, які використовуються підприємством для доведення своєї продукції до кінцевого споживача;
- дати характеристику каналів розподілу (кількість рівнів, довжина, ширина);
- визначити склад, дати характеристику та оцінку діяльності суб'єктів каналів розподілу;
- проаналізувати структуру реалізації продукції підприємства у розрізі каналів розподілу у динаміці за три роки;
- визначити, які стратегії охоплення ринку (інтенсивний, вибіркового чи ексклюзивного розподілу) використовує підприємство;

– визначити, які комунікаційні стратегії впливу на посередників (проштовхування, притягування чи комбіновану) використовує підприємство при розподілі своєї продукції;

7) аналіз маркетингової комунікаційної політики підприємства:

– проаналізувати склад основних елементів комплексу маркетингових комунікацій (КМК), які використовуються підприємством у своїй діяльності (реклама, стимулювання збуту, паблік рилейшнз, особистий продаж та прямий маркетинг);

– визначити об'єм та структуру комунікаційного бюджету підприємства у динаміці за 3 роки;

– дати докладну характеристику кожному з основних елементів КМК (види реклами, засоби стимулювання збуту, інструменти паблік рилейшнз, особистого продажу та прямого маркетингу), які використовуються підприємством;

Характеристику змісту виробничої практики наведемо в таблиці 2.

Таблиця 2

Характеристика змісту виробничої практики здобувачів спеціальності

075 «Маркетинг»

№	Назва виду діяльності	Термін виконання*
1	Прибуття здобувача на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем, проведення інструктажу з техніки безпеки, відмітка в щоденнику про прибуття	
2	Аналіз загальної структури підприємства та динаміки основних показників фінансово-господарської діяльності	
3	Дослідження маркетингового макросередовища підприємства	
4	Дослідження маркетингового мікросередовища підприємства	
5	Аналіз маркетингової товарної політики	
6	Аналіз маркетингової цінової політики	
7	Аналіз маркетингової політики розподілу	
8	Аналіз маркетингової комунікаційної політики	
9	Формулювання висновків і написання звіту.	
10	Отримання характеристики від керівника практики	
11	Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства.	

*Термін виконання завдань зазначає керівник практики від ННІ економіки та бізнес-освіти

Зміст основних організаційних етапів виробничої практики (IV курс)

1. Ознайомлення з підприємством та складання календарного плану проходження практики.

2. Дослідження маркетингової діяльності підприємства.

Здобувач складає звіт про практику, у якому висвітлює виконану роботу. Цей звіт повинен містити найповнішу, але лаконічну характеристику самостійної роботи здобувача. Переказ у звіті матеріалів, що викладені в інструкціях, навчальних посібниках і лекціях, не допускається.

Звіт про виконану роботу здобувач складає у відповідній послідовності за розділами, що передбачені змістом практики.

У основній частині звіту показуються дані, отримані відповідно до завдань календарного плану проходження виробничої практики:

1) характеристика підприємства:

– охарактеризувати організаційну структуру управління підприємства, його юридичний статус, форму власності;

– дати коротку характеристику видам господарської діяльності підприємства;

– проаналізувати динаміку основних показників фінансово- господарської діяльності підприємства за останні три роки (обсяги реалізації, доходи, витрати, прибутки, рентабельність та ін.);

– проаналізувати організацію маркетингової діяльності підприємства;

– визначити структурні підрозділи, які виконують функції маркетингу;

– перерахувати види діяльності, що направлені на реалізацію функцій маркетингу, які здійснюються на підприємстві;

– якщо на підприємстві існує служба маркетингу, привести її структуру і дати її розгорнуту характеристику;

2) дослідження маркетингового макросередовища підприємства.

У рамках дослідження визначити й дати характеристику основних груп факторів маркетингового макросередовища, в умовах якого функціонує підприємство (економічних, соціально-культурних, політико-правових,

технологічних, природно-географічних). Вивчити вплив цих факторів на діяльність підприємства.

3) дослідження маркетингового мікросередовища підприємства.

У рамках дослідження маркетингового мікросередовища визначити й дати характеристику основних чинників безпосереднього оточення підприємства (споживачі, конкуренти, постачальники, маркетингові посередники, контактні аудиторії).

4) аналіз маркетингової товарної політики та оцінка конкурентоспроможності товару підприємства:

– дати характеристику товарів/послуг, які виробляються/надаються підприємством;

– визначити основні показники товарної номенклатури (ширина, глибина, насиченість, гармонійність);

– дослідити зміни асортименту підприємства за три роки;

– визначити обсяги та проаналізувати структуру реалізації продукції підприємства у розрізі асортиментних груп у динаміці за три роки;

– визначити та дати характеристику товарних стратегій, які застосовуються підприємством;

– навести графічну інтерпретацію життєвого циклу конкретного товару підприємства, дати характеристику маркетингової діяльності на різних етапах життєвого циклу;

– дати оцінку конкурентоспроможності конкретного товару підприємства у порівнянні з товарами-конкурентами, визначити його конкурентні переваги;

– зазначити маркетингові засоби, які використовує підприємство щодо підвищення рівня конкурентоспроможності своїх товарів на ринку.

5) аналіз маркетингової цінової політики підприємства:

– визначити особливості процесу ціноутворення на підприємстві;

– визначити базові чинники, що впливають на формування цілей маркетингової цінової стратегії підприємства;

- визначити та дати характеристику цінових стратегій, які застосовуються підприємством;

- визначити та дати характеристику методів ціноутворення, які використовуються у формуванні стратегічного й тактичного напрямів цінової політики підприємства;

- розглянути приклад установавання ціни на конкретний товар підприємства;

- визначити основні види цін, що використовуються підприємством на ринку;

- охарактеризувати умови оплати за товари чи послуги підприємства;

- дати характеристику існуючої на підприємстві системи знижок та надбавок.

б) аналіз маркетингової політики розподілу підприємства:

- визначити маркетингові канали, які використовуються підприємством для доведення своєї продукції до кінцевого споживача;

- дати характеристику каналів розподілу (кількість рівнів, довжина, ширина);

- визначити склад, дати характеристику та оцінку діяльності суб'єктів каналів розподілу;

- проаналізувати структуру реалізації продукції підприємства у розрізі каналів розподілу у динаміці за три роки;

- визначити, які стратегії охоплення ринку (інтенсивний, вибірковий чи ексклюзивний розподіл) використовує підприємство;

- визначити, які комунікаційні стратегії впливу на посередників (проштовхування, притягування чи комбіновану) використовує підприємство при розподілі своєї продукції;

- дослідити комплекс підтримувальних та коригувальних заходів, що застосовуються підприємством, які сприяють підвищенню ефективності діяльності каналів розподілу.

7) аналіз маркетингової комунікаційної політики підприємства:

– проаналізувати склад основних елементів комплексу маркетингових комунікацій (КМК), які використовуються підприємством у своїй діяльності (реклама, стимулювання збуту, паблік рилейшнз, особистий продаж та прямий маркетинг);

– визначити об'єм та структуру комунікаційного бюджету підприємства у динаміці за 3 роки;

– дати докладну характеристику кожному з основних елементів КМК (види реклами, засоби стимулювання збуту, інструменти паблік рилейшнз, особистого продажу та прямого маркетингу), які використовуються підприємством;

– визначити об'єм та структуру відповідних бюджетів (на рекламу, стимулювання збуту, паблік рилейшнз, особистий продаж та прямий маркетинг) підприємства у динаміці за 3 роки.

Характеристику змісту виробничої практики наведемо в таблиці 3.

Таблиця 3

Характеристика змісту виробничої практики здобувачів спеціальності

075 Маркетинг

№	Назва виду діяльності	Термін виконання*
1	Прибуття здобувача на підприємство, оформлення відповідних документів, знайомство з керівником практики від підприємства та робочим місцем, проведення інструктажу з техніки безпеки, відмітка в щоденнику про прибуття	
2	Аналіз загальної структури підприємства та динаміки основних показників фінансово-господарської діяльності	
3	Дослідження маркетингового макросередовища підприємства	
4	Дослідження маркетингового мікросередовища підприємства	
5	Аналіз маркетингової товарної політики	
6	Аналіз маркетингової цінової політики	
7	Аналіз маркетингової політики розподілу	
8	Аналіз маркетингової комунікаційної політики	
9	Формулювання висновків і написання звіту.	
10	Отримання характеристики від керівника практики	
11	Оформлення звіту. Підписання звіту керівником практики від підприємства.	

* Термін виконання завдань зазначає керівник практики від ННІ економіки та бізнес-освіти

6.2.4. Форми звітності здобувачів вищої освіти про практику

Після закінчення терміну виробничої практики, здобувачі звітують про виконання програми та індивідуального завдання.

Здобувач складає звіт про практику, у якому висвітлює виконану роботу. Цей звіт повинен містити найповнішу, але лаконічну характеристику самостійної роботи здобувача. Переказ у звіті матеріалів, що викладені в інструкціях, навчальних посібниках і лекціях, не допускається.

Звіт про виконану роботу здобувач складає у відповідній послідовності за розділами, що передбачені змістом практики.

У звіті мають бути наведені стислі описи з посиланням на копії відповідних документів. Здобувач повинен викласти аналіз зібраних аналітичних матеріалів, які знаходять своє відображення у розрахунках, статистичних таблицях, графіках, діаграмах. До звіту додаються копії документів про виконану роботу.

Звіт здобувача про практику перевіряє і підписує керівник бази практики. Звіт завіряється печаткою установи – бази практики.

Вибуваючи з бази практики, потрібно зробити відмітку у щоденнику з практики.

Після повернення з практики, необхідно надати викладачу звіт, до якого додається:

- індивідуальний план-графік;
- характеристика;
- матеріали практики.

За представленим звітом комісія проводить із здобувачами співбесіду, перевіряє правильність складання звіту та виставляє оцінку за практику з урахуванням відповідей на запитання.

Основна частина звіту складається з двох частин: теоретичної та розрахунково-аналітичної.

Теоретична частина повинна вміщувати характеристику об'єкта практики, коротку історію розвитку підприємства, характеристику основної продукції, його організаційну структуру, аналіз нормативно-інструктивної бази, що регулює

діяльність установи, та викладення методик і пояснень до них, опис особливостей маркетингової діяльності підприємства (організації). Структура теоретичної частини повинна складатися з двох-трьох пунктів.

Розрахунково-аналітична частина звіту повинна складатися з трьох-чотирьох пунктів і вміщувати заповнені первинні та зведені фінансові документи, таблиці, схеми, відповідні фінансові розрахунки; аналіз та оцінку економічних і фінансових показників діяльності та аналіз маркетингової діяльності підприємства (організації). Здобувач може посилатися на первинні та зведені документи, нормативно-інструктивні матеріали при викладенні методик, але не допускається у звіті їх прямий переказ.

Висновки містять короткі узагальнення викладеного та оцінку отриманих результатів розрахунково-аналітичної роботи у звіті матеріалу.

6.2.5. Норми/Критерії оцінювання роботи здобувачів вищої освіти під час практики

У цілому якісно виконаний звіт з практики оцінюється маскимально 100 балами. Кількість балів знімається за порушення вимог:

1. Шкала оцінювання

За шкалою ECTS	За національною шкалою		Кількість балів
	прописом	цифрою	
A	Відмінно	5	90-100
B	Дуже добре	4	82-89
C	Добре	4	75-81
D	Посередньо	3	69-74
E	Задовільно	3	60-68
FX	Незадовільно	2	35-59
F	Незадовільно	2	1-34

Критерії оцінки діяльності здобувачів вищої освіти під час практики

90 – 100 балів – А («відмінно») ставиться в тому випадку, коли: робота за програмою практики здійснена здобувачем на високому рівні; здобувач проявив себе як організований, сумлінний, творчий під час виконання різних видів роботи, знає і вміє застосовувати у практичній діяльності сучасні технології і нові інформаційні засоби, користується повагою та авторитетом серед колективу бази

практики, методистів, керівників практики; здав у визначений термін документацію, оформлену на високому рівні.

82 – 89 балів – В («дуже добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики здобувачем вищої освіти проведена на достатньому рівні; були допущені незначні помилки у період проходження практики, але були самостійно виправлені; здобувач не допускав недисциплінованості,

байдужості, шаблонності на всіх ділянках роботи; про його діяльність добре відзивалися в колективі, в якому він перебував у період проходження практики; подав у визначений термін правильно оформлену документацію.

75 – 81 балів – С («добре») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на достатньому рівні; здобувач допускав незначні помилки при виконанні завдань практики, проте не завжди міг самостійно їх виправити або пояснити у процесі аналізу; у ході практики був дисциплінованим, виконавчим, самостійним, критичним на всіх ділянках роботи, одержав добрі відгуки колективу бази практики, методистів, керівника; подав вчасно документацію, у яку можуть бути внесені незначні доповнення і виправлення за вказівкою групового керівника практики.

69 – 74 балів – D («посередньо») ставиться в тому випадку, коли робота за програмою практики проведена на задовільному рівні; здобувач вищої освіти проявив себе як організований, дисциплінований, але недостатньо самостійний та ініціативний; загальна характеристика діяльності здобувача у період проходження практики одержала позитивні відгуки; із невеликим запізнення подав документацію.

60 – 68 балів – E («задовільно») ставиться здобувачу вищої освіти в тому випадку, коли робота проведена на задовільному рівні; проявив себе як недостатньо організований і дисциплінований, безініціативний; загальна характеристика діяльності на базі практики здобувача з боку керівників практики – «задовільна»; подав невчасно документацію, яка потребує доповнень і виправлень.

35 – 59 балів – FX («незадовільно»). Відсутня систематичність у роботі

здобувача. Роботу, передбачену програмою з практики, виконав на низькому професійному рівні, допускав помилки, пов'язані зі знанням теоретичного матеріалу та виконанням практичних завдань. Отримав негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку за практику, але за певних умов може повторно пройти практику і отримати позитивну оцінку. Подав документацію з великим запізненням, допустив значні помилки в її оформленні.

0 – 34 балів – F («незадовільно»). Здобувач не виконав програми практики і отримав незадовільну оцінку при складанні заліку за практику.